

Garay András: BETLEHEMES

Amint tudjátok, gyermekkoromat Fertődön éltem, és 1966 telén egy különleges dolog történt. Akkor már két éve betlehemezettünk, azaz szenteste végigjártuk a faluban élő ismerősöket, és köszöntöttük őket azzal a pásztorjátékkal, amelyet édesapám állított össze több erdélyi, népi pásztorjátékból. Sajnos a kézirat nem maradt fenn, és az emlékezet is kuszává vált azóta. Hárman – a két Laci és Barnus bátyám – már nyolcadikosak voltak, így érezhettük, hogy ez a Karácsony lesz az utolsó, hogy magunkra vesszük a csizmát, a subát, a láncos botokat, Barnus a nyakába akasztja a féltő gonddal készített betlehemet, és nyakunkba vesszük a falut.

1966 tele kemény volt, 20 cm-es hó, komoly fagyok, csikorgó hideg. Akkor az utak sem voltak még takarítva, autó alig ment, hogy kitaposson előttünk egy-egy nyomvonalat. 4-kor a kastély előtt találkoztunk. A mindig morgó öreg pásztor, a minden lében kanál kisbojtár – gondolhatjátok, hogy ez voltam én – és a megfontolt számadó pásztor, valamint az angyal. Örök vita volt, hogy kihez menjünk és milyen sorrendben, hiszen ez egyfajta üzenet és gesztus is volt, családoknak, lányoknak, és tudtuk, hogy pár napig téma lesz, kinél ki volt és mi volt. Talán már szégyelltük is ezt az ősi rítust, meg néha tolakodónak is éreztük jelenlétünket a sáros csizmákkal a parkettás szobákban.

L. Laci ötlete volt, hogy menjünk el Gráczol Imre bácsiékhoz. Imre bácsi volt az erdész a kastélyhoz tartozó erdőben, a Lésben. Úgy három kilométerre lakott benn az erdő közepén, egy – már akkor is kopottas – erdészházban. Nyáron sokat jártunk arra – de az egyszerű volt, biciklivel – tojásért és mézért, no meg fáért, hiszen ez nem a központi fűtéses, hőszivattyús világ volt, hanem mindenért meg kellett küzdeni, áldozatot hozni. Az ötletet jónak találtuk. Ez mégsem egy elvárható tett volt tőlünk, hanem nagy kaland, talán fiatalságunk egyik legnagyobb kalandja.

És a négy fiú elindult, egymás nyomába lépve a csikorgó hóban. A betlehemet felváltva vittük, és ugyancsak figyelni kellett, hogy le ne essenek róla a figurák, minden megérkezzen. Az erdő néma volt, csak leeső recsegő faágak, valahol elsuhanó állatok törték meg a csendet. A jobb oldali alléról vagy két kilométer után befordultunk egy a köralléhoz vezető kisebb alléba, és már nem volt messze az erdészház. A nem az órás gyalogláshoz szokott csizmák beáztak, a báránybőr bundában hol melegünk volt, hol fáztunk, a szél vörösre fújta az arcukat.

Átéltük a Szentcsalád szálláskeresését az idegenben, ismeretlenben, és nem tudtuk, mi lesz.

Ekkor Imre bácsi kutyái vad csaholásba kezdtek. Idomított, de vad kutyák voltak, akiknek nem volt akadály a kerítés, és rohantak felénk. Hála a Teremtőnek, Imre bácsi is megjelent, sebtében panyókára vett kabáttal és kezében egy sörétes puskával.

– Kik maguk? Mit akarnak? – hangzott a sokat próbált erdész öblös hangja. És a zseblámpával ránk világított.

– Betlehemesek vagyunk a faluból! De a kutyák nagyon félelmetesek.

– Hát azért tartom őket, mert mindenféle, és nemcsak jószándékú ember jár itt éjnek évadján.

– Kik azok? – kiabált egy női hang a házból. Ágota néni volt, a felesége.

– Betlehemesek a faluból – mondta Imre bácsi.

– Engedd be őket, és kösd meg a kutyákat.

Éreztük, hogy megenyhült a korábbi fagyos léghő. Édesapám mindig óvott az egyenruhas emberektől, főleg ha fegyvert is viselnek. De Imre bácsi más volt, talán nem is véletlenül került ebbe kis erdőbe. Tudtuk, hogy '56 után kis időre lecsukták, mert segítette a forradalmárok szökését Ausztriába, meg néha napján templomba is el-eljárt. A bizalom bennünk hamar megteremtődött.

A gyerekeik már megnőttek, és nem voltak otthon, a közeli város, a munka és az új családjuk csábította őket. Ketten maradtak öregecskeként itt az erdészházban az Isten háta mögött.

Ágota néni beinvitált. Szép fa állt a szoba sarkába. Na ja, az erdésznek csak-csak kijárt, hogy takaros fája legyen, pár dísz, mézeskalácsillat.

Persze megismertek minket.

– Itt élünk már vagy húsz éve, és még soha nem voltak itt betlehemesek – és láttuk, hogy Ágota néni szeme sarkában megjelentek a könnycseppek.

A pásztorjáték vagy negyedóra volt.

„Itt van a karácsony, berzes szakállával nem győzőm bocskorom szénával, szalmával, báránybőrömön a lyukak mily nagyok, tegnap este vájták rajta a farkasok” – kezdte L. Laci, mély hangján, de megteremtve a 2000 éve volt szenteste léghőjét. Majd a pásztorok ugratták egymást, majd elnyugodott a kis kompánia a tűz mellett. Az angyal énekét meg sem hallották vagy félreértették, és csak a betlehemi istálló felett felgyulladó fény (kis izzó volt odavezetve egy lapos elemmel) törölte ki szemükből az álmod.

Akkor már együtt harsogva énekeltük Imre bácsiékkal: „Pásztorok, keljünk fel!”, és leírva a rituális köreket, megálltunk a betlehem előtt: „Mennyből az angyal...” Láttam, Imre bácsi kezében megremegett a botja, Ágota néni bősen törölte a könnyeit, és 13-14 évesen mi magunk is átéljük, hogy részei vagyunk ennek a különleges történetnek.

– De hiszen ti át vagytok fagyva! Egyetek már valamit.

És hozta Ágota néni a kolbászt, az omlós kenyeret, a szalonnát hagymával. Imre bácsi kerített pár poharat, és már töltötte is fehér borát a demizsonból. Bevallom – bár nem volt szabad az ital, de – nagyon jólesett. Kicsit átmelegedtünk.

Úgy negyed hat felé indultunk visszafelé. Imre bácsi megölelt bennünket. „Dokka, Peca (a két Laci beceneve volt), Barnus, Bandi – igazán nagyszerű fiúk vagytok!” – ezt kaptuk útravalónak, míg Ágota néni sütit csomagolt az útra.

A melegből kilépve újra a fagyos tél fogadott, szótlánul mentünk egymás nyomában. Jólesett a kis szalonna, a bor, az emberi szó és feltoluló érzelmek.

6-ra értünk a kastélyhoz. Beszélgettünk még, majd megöleltük egymást. Tudtuk, ez volt az utolsó betlehemezés, méltó lezárása általános iskolás korunknak.

Szüleink örültek, hogy itthon vagyunk. Kezdődhetett az ünneplés, az ajándékozás.

Amikor bementünk a fa alá és felcsendültek az énekek, és láttam az ajándékokat a fa alatt, csak arra tudtam gondolni: az igazi ajándék ma este már megvolt. Imre bácsi megtottságtól remegő keze és Ágota néni meleg örömkönnyei.

Emlékezetül írtam nektek a 2023. év karácsonyán.

Áldott ünnepeket!